

Η Ελπίδα σε Κρίση

Κουλτούρα και Τέχνη στην εποχή της παγκοσμιοποίησης

Ο Ζωγράφος και συγγραφέας Γιώργος Μιχελακάκης (φωτό: Γιάννης Δραμιτινός)

Κεφάλαιο δεύτερο

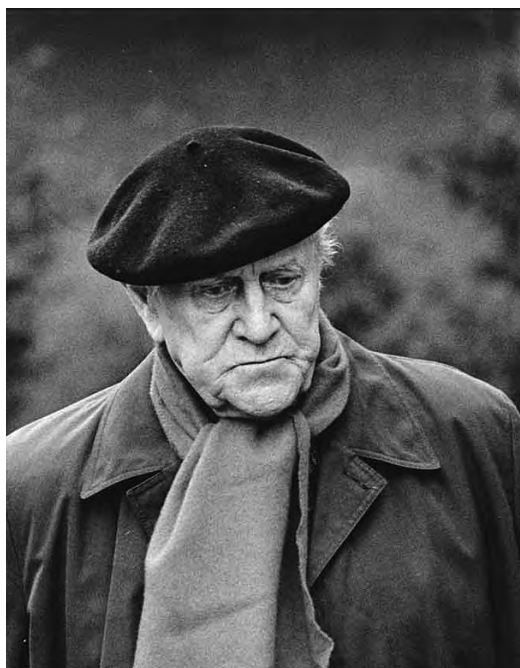
Η περίοδος της ελπίδας και η αναζήτηση της τάξης στην εποχή και το έργο του Αλέκου Δούκα

Ο Αλέκος Δούκας στην Αυστραλία

Το κοινωνικό κλίμα στην Αυστραλία από τα τέλη της δεκαετίας του 1930 μέχρι και τη δεκαετία του 1950

Οι καλλιτέχνες, οι συγγραφείς και οι κοινωνικοί ακτιβιστές δεν είχαν πάψει να βρίσκονται στην ίδια δεινή θέση, που είχαν βρεθεί και οι ρομαντικοί καλλιτέχνες του 19ου αιώνα, όπου η αστική κοινωνία τους ωθούσε στην έκφραση του ατομικισμού τους, ως μορφή επιβεβαίωσης μέσα στις νέες συνθήκες. Ενώ παράλληλα ένοιωθαν και το καθήκον να μην αποκοπούν από την κοινωνία την οποία ήθελαν να αλλάξουν.

Το πρόβλημα όπως φάνηκε, στα πλαίσια της Αυστραλίας τις τρεις πρώτες δεκαετίες μετά τον πόλεμο, ήταν πως ο δημόσιος λόγος ήταν τόσο απλοϊκός, που δημιουργούσε τριβές μεταξύ των διανοουμένων από τη μια και των εργατών και πολιτικών ακτιβιστών από την άλλη. Η αλληλεγγύη μεταξύ διανοουμένων και πολιτικών ακτιβιστών, βρισκόταν διαρκώς σε κατάσταση δοκιμασίας, διότι όχι μόνο η διακίνηση των καλλιτεχνικών έργων είχε ένα συνεργατικό χαρακτήρα, αλλά ακόμα και η παραγωγή των έργων γινόταν μέσα από ένα πνεύμα συλλογικής εμπειρίας. Για παράδειγμα το έργο του Δούκα Κάτω από Ξένους Ουρανοί, αν και φέρει την υπογραφή του συγγραφέα, συζητήθηκε προτού εκδοθεί, και του ασκήθηκε κριτική από τους συντρόφους του, με τον Βασίλη Στεφάνου να έχει παίξει έναν καθοριστικό ρόλο στην τελική μορφή του μυθιστορήματος αυτού. Οι ομάδες ρεαλιστών συγγραφέων είχαν έναν παρεμβατικό ρόλο στο περιεχόμενο των βιβλίων που εξέδιδε ο εκδοτικός οργανισμός του Κ.Κ.Α., το Australasian Book Society, έτσι που πολλές φορές ακυρώνανε δημοσιεύσεις, ή απαιτούσαν αλλαγές στο περιεχόμενο των μυθιστορημάτων και των ποιημάτων. Αντιλαμβάνονταν τα βιβλία αυτά και τα λογοτεχνικά έντυπα που εξέδιδαν, ως αναπόσπαστο μέρος του πολιτικού τους προγράμματος, παρά κάτι σαν ένα συμπλήρωμα. Τα χρησιμοποιούσαν ως βάση συζήτησης και κριτικής στις συνλεύσεις τους, και προωθούσαν τις απόψεις τους στις εκδοτικές ομάδες και στο Κόμμα. Το βασικό κριτήριο για ένα καλό ρεαλιστικό έργο ήταν ο βαθμός έκφρασης των ταξικών αγώνων, και η προβολή μιας ανθεκτικής και ηθικής εργατικής τάξης. Έτσι

Ο συγγραφέας Πάτρικ Γουάιτ

το έργο Power Without Glory ήταν καλό, διότι εξέθετε την διαφθορά της αστικής δημοκρατίας και τη συνενοχή του Εργατικού Κόμματος, ενώ έργα όπως π.χ. του Patrick White ήταν κακά, διότι αποσπούσαν την προσοχή του αναγνώστη από την πραγματικότητα της ταξικής φύσης της κοινωνίας προς τις αγωνίες της εσωτερικής ψυχολογικής ζωής. Όταν π.χ. το Overland εξέδωσε το 1958 σε βιβλίο ποιήματα του Laurence Collinson, έλαβε ένα θυμωμένο γράμμα από κάποιον εργάτη, ο οποίος διαφωνούσε με την συγκέντρωση του ποιητή σε ιδιωτικά και όχι επαναστατικά αισθήματα. «Τραγούδησε μας τραγούδια μάχης, όχι τραγούδια έρωτα», έγραφε και συμπλήρωνε πως «η προβολή προσωπικών αισθημάτων είναι εγκληματική όταν προέρχεται από έναν κομμουνιστή». Όταν κυκλοφόρησε το μυθιστόρημα του Frank Hardy The Death of a Unionist, τα μέλη της Ομάδας Ρεαλιστών του Σίδνεϊ, διαμαρτυρήθηκαν ότι οι χαρακτήρες στο μυθιστόρημα δεν ήταν «τυπικοί». Ο σύζυγος Bill έδειχνε μια κακή συμπεριφορά στη σύζυγο του, και είχε μια αναρχική συμπεριφορά στην πειθαρχία που απαιτούσε το Συνδικάτο. Η εργατική τάξη η οποία θεωρείτο ότι είναι αυτή που θα φέρει την αλλαγή μέσα στην κοινωνία δεν ήταν δυνατόν και δεν επιτρεπόταν να παρουσιάζεται με ελαττώματα. Ένα μυθιστόρημα του F.B. Vickers με τον τίτλο The Mirage, έγινε αντικείμενο διαπραγματεύσεων μέχρι να έχει μαχητικό τέλος, και να παρεκκλίνει από την αναρχική έκφραση της σεξουαλικότητας της πρωταγωνίστριας.

Χειρόγραφα κείμενα απορρίπτονταν μέχρι να διορθωθούν, όπως του Flexmore Hudson, διότι υπήρχε σκηνή αιμομιξίας, ή διότι παρουσίαζαν κατάδικους να βρίζουν!

Το 1959 δημοσιεύθηκε το μυθιστόρημα Bobbin Up, της Dorothy Hewett, το οποίο ξεσκόκωσε διαμαρτυρίες, διότι παρουσίαζε την εργατική τάξη αγράμματη, απειθαρχητή και απολιτική μεν, αλλά πνευματώδη και γενναιόδωρη, και όχι όπως θα ήθελε το Κόμμα, νηφάλια, σταθερή και σεβαστή. Ακόμα το 1969 με το βιβλίο της, Excess of Love, όπου τιμούσε μια άλλη παλαιότερη συγγραφέα την Katharine Susannah Prichard, προκάλεσε ξανά διαμαρτυρίες διότι δεν αγιοποίησε το τιμώμενο πρόσωπο, αλλά έδειξε την αντιφατική φύση του ανθρώπινου χαρακτήρα.

Το 1952 ο J. D. Blake διατύπωσε την πολιτική του Κόμματος για τα πολιτιστικά έργα και τους καλλιτέχνες, προσδιορίζοντας το θεμελιακό χαρακτηριστικό του σοσιαλιστικού ρεαλισμού ως «ιδεολογία, αντάρτικο και κομματικό πνεύμα... Η δουλειά του πολιτιστικού εργάτη –είπε– είναι να δημοσιοποιεί την πολιτική του κόμματος και να χτίζει ένα μαζικό κίνημα».

Βέβαια αυτές οι απόψεις είχαν μέσα στην αριστερά οπαδούς αλλά και διαφωνούντες. Πάντως εκείνοι οι ρεαλιστές συγγραφείς που είχαν απήχηση μέσα στην κοινωνία όπως οι Dorothy Hewett, David Martin, John Morrison, Cecil Holmes, απευθύνονταν στην εμπειρία των αναγνωστών τους, προσέχοντας ιδιαίτερα την τέχνη της γραφής τους. Δεν παρουσίαζαν τον κόσμο σε αφάιρεση της ποικιλομορφίας των ανθρώπινων χαρακτήρων, και των αντιφάσεων που τους πολιορκούν. Ο κόσμος δεν κινείτο σε μαύρο και άσπρο φόντο. Οι διανοούμενοι αυτοί, διακατέχονταν από μια αντίληψη για τη δημιουργικότητα ως μια διαδικασία που στηριζόταν στην προβολή του βιώματος σε όλη του την ποικιλία μέσα στην ταξική κοινωνία, χωρίς να περιορίζονται επιλεκτικά από την ιδεολογία, η οποία είναι περιοριστική και μερικευτική του βιώματος. Αντίθετα οι πολιτικοί ακτιβιστές, με βάση την ιδεολογία, αγιοποιούσαν την εργατική τάξη, και πρόβαλαν τα μειονεκτήματά της στο σύστημα, αντί να αποδεχτούν οι ίδιοι για τους συντρόφους τους, ανθρώπινες αδυναμίες. Προπαγάνδιζαν αντί να εξηγούν και να αναλύουν.

Η συνέχεια την άλλη Παρασκευή

Το βασικό κριτήριο για ένα καλό ρεαλιστικό έργο ήταν ο βαθμός έκφρασης των ταξικών αγώνων, και η προβολή μιας ανθεκτικής και ηθικής εργατικής τάξης.